

Шубаєва Н. В.

*к.е.н., доцент, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Україна;
e-mail: shibaevanv@list.ru*

Бабан Т. О.

*ст. викладач, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Україна;
e-mail: babanto@ukr.net*

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена визначенню теоретичних засад, інструментів, механізмів бюджетно-податкової політики та відповідності заходів бюджетно-податкової політики України існуючим теоретичним положенням і практиці проведення даного напрямку державного регулювання економіки у розвинутих країнах. Виділено основні етапи еволюції кейнсіанської стратегії макрорегулювання. Узагальнено основні заходи стимулюючої бюджетно-податкової політики, яку проводили розвинуті країни для подолання наслідків фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. Розкрито зміст бюджетно-податкової політики України в сучасних умовах, систематизовано фактори, що є визначальними для проведення бюджетно-податкової політики.

Ключові слова: бюджетно-податкова політика, податки, державні видатки, державний бюджет, економічна криза.

Формул: 0; рис.: 0, табл.: 2, бібл.: 12

Shibaeva N. V.

*PhD in Economics, Docent, competitor for doctor's degree, Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Ukraine;
e-mail: shibaevanv@list.ru*

Baban T. O.

*The senior lecturer, Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Ukraine;
e-mail: babanto@ukr.net*

FISCAL POLICY: THEORY AND PRACTICE IN UKRAINE

Abstract. The article is devoted to defining theoretical principles, tools, and mechanisms of fiscal policy; compliance of Ukrainian fiscal policy with existing theoretical principles and practice in this area of government regulation in developed countries.

The main stages in the evolution of Keynesian strategies of macro regulation are highlighted.

We analyzed current phase, which is defined as a phase of fiscal consolidation that started at the theoretical level with discussions on what is more effective: a policy based on stringent rules and laws or policy based on circumstances. It is emphasized that practical importance of theoretical discussions was increased with side effects, that have arisen during the economic policies to overcome the global financial crisis of 2008-2009. Overview of the basic measures stimulating fiscal policy pursued by developed countries to overcome the financial crisis of 2008-2009 is provided. It is determined that the leading countries adhere to common tactic of stimulating fiscal policy and concluded that despite some modifications, fiscal policy is based on the basic postulates of Keynesian theory of macroeconomic regulation and experience of anti-crisis policy of recent

years proves its efficiency in modern conditions of information and network economy. The content of Ukrainian fiscal policy in modern terms is revealed. Factors that are crucial for fiscal policy are systematized.

It was found that in recent years a contractionary policy was implemented, due to the need for fiscal consolidation, and despite the economic downturn, rising unemployment, reduced total expenditures.

The following features of fiscal policy are determined: reaction is not systematic, but rather pointed; discretionary fiscal policy mechanism prevails; there is a discrepancy between the versions of the fiscal policy and the phases of the economic cycle, due to both objective factors such as the existence of military conflict and the lack of necessary funds and government implementation of quasi-fiscal operations, and focus on the action of purely economic factors to improve economic situation in the country.

Keywords: fiscal policy, taxes, government spending, state budget, economic crisis.

JEL Classification: E 62, H 50, H 54, H 61.

Formulas: 0; fig.: 0, tabl.: 2, bibl.: 12

Шибалева Н. В.

*к.э.н., доцент, Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства имени Петра Василенка, Украина;
e-mail: shibaevanv@list.ru*

Бабан Т. А.

*ст. преподаватель, Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства имени Петра Василенка, Украина;
e-mail: babanto@ukr.net*

БЮДЖЕТНО-НАЛОГОВАЯ ПОЛИТИКА: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация. Статья посвящена определению теоретических основ, инструментов, механизмов бюджетно-налоговой политики и соответствия мер бюджетно-налоговой политики Украины существующим теоретическим положениям и практике проведения данного направления государственного регулирования экономики в развитых странах. Выделены основные этапы эволюции кейнсианской стратегии макрорегулирования. Обобщенно основные меры стимулирующей бюджетно-налоговой политики, которую проводили развитые страны для преодоления последствий финансово-экономического кризиса 2008-2009 гг. Раскрыто содержание бюджетно-налоговой политики Украины в современных условиях, систематизировано факторы, которые являются определяющими для её проведения.

Ключевые слова: бюджетно-налоговая политика, государственные расходы, государственный бюджет, экономический кризис.

Формул: 0; рис.: 0, табл.: 2, бібл.: 12

Вступ. Досягнення стратегічної мети держави – максимізації суспільного добробуту здійснюється шляхом визначення конкретних цілей: забезпечення стійкого економічного зростання, повної зайнятості ресурсів, мінімізації рівня інфляції, і виконання відповідних функцій, які реалізуються за допомогою форм і напрямів економічної політики, серед яких значне місце посідає бюджетно-податкова політика. Теоретичне обґрунтування доцільності та ефективності формування й проведення бюджетно-податкової політики, як панівного напрямку у процесі державного регулювання економіки, здійснив Дж.

Кейнс у 30-ті роки ХХ ст. Незважаючи на те, що згодом теоретичні погляди та практика державного регулювання економіки (ДРЕ) змінили уявлення про співпорядкованість та відносну ефективність бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики, аналіз заходів урядів провідних країн свідчить про актуалізацію цього напрямку ДРЕ на національному, наднаціональному та регіональному рівнях.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Теоретичні питання проведення бюджетно-податкової політики, удосконалення її механізму та окремих інструментів, вплив бюджетного регулювання на економічне зростання та інші макроекономічні показники, знайшли відображення у дослідженнях зарубіжних вчених: Дж. М. Кейнса, Дж. Хікса, Е. Хансена, Дж. Б'юкенена, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, В. Танці, Дж. Тобіна, А.Р. Масгрейва, А. Пігу. Взаємозв'язок та відносну ефективність бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики за умов різних режимів валютного курсу досліджували Р. Манделл та Дж. М. Флемінг. Вплив бюджетно-податкової політики на рівень інфляції, а отже на особливості проведення монетарної політики досліджував Т. Сарджент. Внесок у розроблення теорії та аналіз практичних аспектів бюджетно-податкової політики зробили й вітчизняні фахівці, зокрема С. Буковинський, О. Василик, В. Глущенко, А. Даниленко, О. Коновалова, І. Лохвицька, І. Лук'яненко, І. Луніна, В. Міщенко, С. Науменкова, В. Онегіна, Д. Полозенко, Н. Фролова, О. Червінська, І. Чугунов та інші.

Але динамічність процесів у сучасній інформаційно-мережевій економіці, взаємообумовленість суспільних та економічних явищ визначають необхідність подальших теоретичних досліджень, спрямованих на виявлення резервів і більш повне використання потенціалу бюджетно-податкової політики як напрямку ДРЕ. Доцільність наукових напрацювань для вітчизняної теорії та практики пояснюється відсутністю цілеспрямованої науково-обґрунтованої концепції, стратегії і тактики формування та проведення бюджетно-податкової політики, що є причиною невідповідності між очікуваними та фактичними результатами її реалізації.

Метою статті є визначення теоретичних засад, інструментів, механізмів бюджетно-податкової політики та відповідність заходів бюджетно-податкової політики України існуючим теоретичним положенням і практиці проведення даного напрямку ДРЕ у розвинутих країнах.

Результати дослідження. Бюджетно-податкова політика як складова процесу ДРЕ, спрямована на забезпечення повної зайнятості, рівноваги платіжного балансу та економічного зростання при виробництві неінфляційного ВВП шляхом зміни державних видатків, оподаткування й сальдо державного бюджету, як основного інструменту бюджетно-податкової політики. Фіскальна експансія припускає збільшення державних витрат, зниження податків або комбінування цих заходів та у короткостроковому періоді має за мету подолання циклічного спаду економіки, але у довгостроковому періоді може призвести до збільшення пропозиції факторів виробництва. Фіскальна рестрикція припускає зниження державних видатків,

збільшення податків або комбінування цих мір з метою обмеження циклічного підйому економіки у короткостроковому періоді, але у довгостроковому періоді зростаючий податковий клин може спровокувати розгортання механізму стагфляції.

У кейнсіанській теорії фіскальна політика розглядається як найбільш ефективний спосіб макроекономічної стабілізації, так як державні витрати з ефектом мультиплікатора впливають на величину сукупного попиту, одночасно, зміна податків, також з ефектом мультиплікатора, впливає на рівень споживчих витрат та інвестицій. Рекомендації Дж. Кейнса містять положення про дефіцитне фінансування в умовах економічного спаду, адже збільшення держзакупівель і трансфертів в умовах кризи повинно здійснюватися не за рахунок зростання податкового навантаження, а за рахунок підвищення дефіциту держбюджету. В період кризи доцільно знижувати податки, щоб підтримати споживання та інвестиції, а в період економічного підйому – підвищувати, щоб зменшити надмірні витрати та запобігти розгортанню інфляційної спіралі.

В еволюції кейнсіанської стратегії макрорегулювання виділяються декілька етапів. На першому етапі (1946-1962рр.) проводилася політика мінімального цілеспрямованого доповнення дії вбудованих стабілізаторів дискреційною бюджетно-податковою політикою. Другий етап (1962-1978рр.) – період активного регулювання сукупного попиту шляхом зміни податків, державних витрат і стану державного бюджету, тобто поєднання дискреційної та не дискреційної бюджетно-податкової політики. Третій етап (1978-1980рр.) – перебудова кейнсіанського підходу до макрорегулювання. Незважаючи на перегляд теоретичних основ макрорегулювання (домінування теорії економіки пропозиції і монетаризму) у 80-ті рр. XX ст. в макростратегіях і президента Б.Клінтона і Дж. Буша використовувалися традиційні кейнсіанські, хоча і дещо модифіковані принципи. За перше десятиліття третього тисячоліття було заплановано скорочення податків на 1,35 трлн. дол. США [1].

Сучасний етап може бути визначений як етап бюджетної консолідації, який розпочався дискусіями з приводу того, що ефективніше – політика, заснована на жорстких правилах та законах, або політика, що проводиться в залежності від конкретних обставин. Прихильники першого підходу (нобелівські лауреати 2004р. Ф. Кюдланд і Е. Прескотт) його перевагами бачать жорсткі правила, здатні виправити помилки в діяльності демократично обраних органів державної влади, які під тиском електорату схильні здійснювати державні видатки, що перевищують доходи, збільшуючи державний борг та обмежуючи можливості економічного зростання. Прихильники другого підходу, зокрема Г. Манків, вважають, що жорсткі правила унеможливають здатність економічної політики оперативно реагувати на порушення економічної стабільності. Практична значущість теоретичних дискусій викликана побічними ефектами, які виникли при проведенні економічної політики, спрямованої на подолання кризи 2008-2009рр.

Реакція урядів різних країн на світову фінансово-економічну кризу була схожою: здійснювалася підтримка та стимулювання економіки в цілому та

окремих секторів. Стимулююча бюджетно-податкова політика передбачала фінансову допомогу компаніям, що найбільше потерпали від кризи; здійснення інвестицій, зокрема в інфраструктурні проекти; стимулювання сукупного попиту; зниження податкового тиску; програми підвищення зайнятості.

У лютому 2009р. у США прийнято Закон [2], згідно яким здійснювалися програми стимулювання попиту, створення нових робочих місць. Програми мали як короткострокові цілі по відновленню соціально-економічної стабільності, так і довгострокові – збільшення ефективності вкладень в людський капітал, інновації, інфраструктуру. Конгрес виділив 0,787 трлн дол., з яких вже до листопада 2011р. було виплачено 0,732 трлн дол., з них – 0,300 трлн дол. на податкові пільги, 0,217 трлн. дол. на інфраструктурні проекти, 0,215 трлн дол. на допомогу вразливим верствам населення. [3]

Витрати США: на так звані фіксовані транспортні мережі – 8,4 млрд. дол. США, дороги – 27,5 млрд. дол. США, залізниці – 9,3 млрд. дол. США. У Німеччині було здійснено технічне оновлення закладів муніципальної та транспортної інфраструктури на суму 17,3 млрд. євро., заплановані витрати Великобританії на модернізацію залізниці склали 15 млрд. фунтів стерлінгів [4]. З метою посилення конкурентоспроможності і підвищення економічної активності уряди країн звільняли підприємства від податків чи знижували їх рівень. В Канаді прийняли План дій у сфері економіки [5], який передбачав зниження податкового навантаження, пряме виділення фінансових коштів для проектів будівництва соціального та енергоефективного житла. Канадська програма надання пільг будівельним компаніям оцінюється у 7,76 млрд. дол. (2009-2010рр.) У США було збільшено ставки амортизації, дозволено перенесення збитків поточного періоду на минулі роки, знижено ряд податків, звільнило від податків доходи від інвестицій у малий бізнес. У Франції підприємства до 10 осіб були звільнені від сплати податків, також було виділено 11,4 млрд. євро для поповнення обігових коштів підприємств шляхом дострокового відшкодування ПДВ, надання податкових кредитів на дослідження та розробки. У Польщі було дозволено включати витрати на дослідження та розробки до собівартості продукції. [4]. В цілому по країнах ЄС податки на доходи та багатство знижувалися впродовж 2008 – 2010рр., збільшення розпочалося тільки у 2012- 2013рр. У вартісному вимірі стимулюючі заходи у ЄС у 2009р. становили 1,32% ВВП ЄС, у США – 1,9% від ВВП. [6].

Отже, і США і країни ЄС дотримувалися спільної тактики проведення стимулюючої бюджетно-податкової політики. Відмінності полягали у доцільності використання дискреційних та недискреційних важелів. Внаслідок стимулюючих заходів у країнах ЄС загострилися проблеми дефіциту державного бюджету та суттєвого зростання державного боргу (табл. 1) та було запроваджено програми бюджетної консолідації, але варто зауважити, що вони запрацювали вже після того як економіка країн продемонструвала ознаки виходу з кризи.

У щорічному посланні до конгресу США у лютому 2016р. Президент Б. Обама підкреслив, що країні вдалося знизити рівень безробіття в два рази,

створити 900 000 робочих місць протягом останніх шести років, збільшити рівень продажів автомобільної промисловості до рекордного показника, та згодом зменшити дефіцит федерального бюджету на три чверті та створити у країні стійку фінансову ситуацію [7].

Таблиця 1

Динаміка державних видатків, дефіциту федерального бюджету, державного боргу США та ЄС (28) у % до ВВП *)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
США								
Державні видатки	30,6	32,2	37,0	35,6	35,3	33,8	32,4	31,7
Дефіцит бюджету	-2,4	-4,4	-10,8	-9,3	-8,9	-7,2	-4,3	3,0
Державний борг	62,5	67,7	82,4	91,4	96,0	100,2	100,8	103,2
ЄС (28)								
Державні видатки	44,9	46,5	50,3	50,0	48,6	49,0	48,6	48,2
Дефіцит сектору державного управління	-0,9	-2,5	-6,7	-6,4	-4,5	-4,3	-3,3	-3,0
Державний борг	57,8	61,0	73,0	78,4	81,0	83,8	85,5	86,8

*) Джерело: складено на основі даних <https://www.whitehouse.gov/omb/budget/Historicals>; <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab>

Кейнсіанська модель стимулювання споживчих витрат знайшла своє практичне втілення в Україні ще у 1999-2000рр. коли інфляційні гроші забезпечили позитивну економічну динаміку[8].

Фінансова-економічна криза 2008-2009рр. та її прояви стали новим викликом, з яким стикнулася Україна після економічного зростання 2000-2008рр. та кредитного буму 2006-2008рр. Стимулювання сукупного попиту полягало у декларуванні викупу у будівельних компаній недобудованих об'єктів на суму 4 млрд. грн., але на жовтень 2009р. викуп об'єктів нерухомості був профінансований на 0,5 млрд. грн. [4].

За браком бюджетних коштів Україна зосередилася на покращенні інвестиційних умов для проектів державного приватного партнерства (ДПП), було прийнято нову редакцію Закону України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» [9], але окремий закон про ДПП на той час не був прийнятий. Також проводилося часткове відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього бізнесу в сумі 68,5 млн. грн. [4]. У листопаді 2009р. Кабінетом Міністрів було затверджено Державну цільову соціально-економічну програму будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017рр., але обсяги підтримки порівняно з іншими країнами були незначні, що зумовлено нестачею бюджетних коштів.

Незважаючи на розробку інших галузевих програм, уряд не забезпечив їх фінансовими ресурсами, єдиний інструмент, який був використаний – надання державних гарантій за кредитними зобов'язаннями на суму понад 63 млрд. гривень.

Інший напрям стимулювання сукупного попиту – зниження податків, практично не використовувався, уряд тільки ввів тимчасові обмеження щодо здійснення державного нагляду у сфері господарської діяльності на період до 31 грудня 2010р. Було застосовано окремі податкові пільги – зниження податкового тиску на інвестиції, тоді як загальний рівень податкового тиску залишався високим, незважаючи на кризу.

Заходи, спрямовані на підвищення рівня соціального захисту та зайнятості населення були обмежені через брак коштів, що не дозволило повною мірою скористатися досвідом провідних країн світу. Протягом більшої частини 2009р. в Україні мінімальний розмір виплати по безробіттю не було збільшено, оскільки не переглядався розмір прожиткового мінімуму. В кінці 2008р. було підписано меморандуми порозуміння з компаніями різних секторів, щодо утримання від звільнень, але вони незначно вплинули на ситуацію на ринку праці за відсутності механізму контролю за їх виконанням.

Рішення у сфері бюджетно-податкової політики в Україні відповідали логіці та напрямкам антикризових дій в інших країнах, але принциповою відмінністю, яка знизила її ефективність, була тактика точкового реагування на кризові явища. Реалізовані заходи допомогли пом'якшити кризові прояви, зокрема, підтримати соціальну сферу, яка є найбільш захищеною законодавчо, але, водночас, залишається найменш реформованою та найбільш витратною для державного бюджету.

Тактика точкового реагування при формуванні та реалізації бюджетно-податкової політики України використовується й в останні роки. У 2015р. фіскальна політика характеризувалася як стримуюча, дефіцит зведеного бюджету склав 27,8 млрд. грн. дефіцит державного бюджету 45,3 млрд грн (згідно із Законом «Про державний бюджет на 2015 рік» дефіцит повинен становити 75,9 млрд грн.). Податкові надходження, продовжували зростати (у річному вимірі на 38,1%), посилення податкового навантаження у 2015р. обумовлено здійсненням бюджетної консолідації з урахуванням необхідності забезпечення військових витрат, які збільшилися вдвічі до майже 8% видатків зведеного бюджету та одночасним здійсненням квазіфіскальних операцій. Але проведення бюджетної консолідації може негативно позначитися на умовах відновлення економічного зростання, так фахівці НБУ чинником зниження ВВП називають скорочення сукупного попиту через зниження кінцевих споживчих витрат домогосподарств в умовах зниження реальних наявних доходів, високого рівня безробіття та стиснення кредитування [10]. Уповільнення темпів інфляції на початку 2016р. вважаємо проявом зниження доходів та відповідно зниження сукупного попиту.

Водночас результати економетричних досліджень експертів МВФ щодо фіскальних мультиплікаторів свідчать, що короткострокова консолідація на основі комбінації заходів щодо зростання доходів та зниження витрат матиме помірний вплив на економічне зростання в Україні [11].

Бюджетно-податкова політика у 2016р. буде ґрунтуватися на податковій реформі 2015р., яка запровадила зменшення ставки Єдиного соціального внеску (ЄСВ) до 22% з метою сприяння детінізації заробітних плат; єдину ставку

податку на доходи фізичних осіб – 18%; у сфері сільського господарства – ставки єдиного податку 4 групи збільшилися в 1,8 разів; збільшення ставки та розширення бази оподаткування акцизним податком; скасування додаткового імпортного збору. За прогностичними оцінками, за рахунок таких нововведень, податкове навантаження на економіку зменшиться (з 36% у 2015 році до 33% у 2016 році) (табл.2).

Таблиця 2

Податкове навантаження на економіку України у 2007-2015 рр.^{*)}

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Податкові надходження до Зведеного бюджету, млрд. грн	161,2	227,1	208,8	234,4	334,7	374,1	376,6	367,5	-
ВВП, млрд. грн	720,7	948,1	913,3	1082,6	1302,0	1409,0	1454,9	1566,7	-
Рівень податкового навантаження, %	22,4	24	22,8	21,7	25,7	26,6	25,88	24,0	-
Власні доходи Пенсійного фонду, млрд. грн	76,0	102,0	103,1	119,3	139,0	163,6	166,9	163,9	169,8
Рівень податкового навантаження на працю, %	10,5	10,8	11,3	11	10,7	11,6	11,47	12,1	-
Рівень загального податкового навантаження, %	32,9	34,7	34,1	32,7	36,4	38,2	37,35	36,1	36,1*

*) Джерело: складено на основі даних <http://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet>, Державної казначейської служби <http://www.minfin.gov.ua/news/organi-v-kompetenciimfu/derzhavna-kaznachejska-sluzhba-ukraini>, Пенсійного фонду України <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>

**) Податкове навантаження розраховано як співвідношення податкових надходжень зведеного бюджету та надходжень від ЄСВ до номінального ВВП

Якщо такі прогнози підтвердяться на практиці, то це буде суттєвою ознакою реалізації стимулюючої бюджетно-податкової політики, адже податковий тиск на економіку в Україні залишається на стабільно високому рівні незалежно від фази економічного циклу.

Але існують й контраргументи: по податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) встановлюється єдина ставка у розмірі 18 % (у 2014 р. – 15 % і 20 %). При цьому скасовується ЄСВ у розмірі 3,6 % на заробітну плату працівника і залишається військовий збір 1,5 %. Такі зміни не зменшать податкове навантаження на заробітну плату, яка нараховується працівникові. За даними Державної служби статистики переважна більшість найманих працівників – 92,8 % у 2015 р. отримували зарплату менше 10000 грн [12], а отже до них застосовувалася ставка ПДФО 15 %. При цьому зменшення ставки ЄСВ, який сплачується працедавцем, з 41 % до 22 % є таким що узгоджується із заходами стимулюючої бюджетно-податкової політики. Ще однією ознакою стимулюючої бюджетно-податкової політики у 2016 р. є заплановане зменшення негативного значення сальдо зведеного бюджету 1 % ВВП.

Висновки. Теорія та практика державного регулювання економіки провідних країн світу свідчать, що бюджетно-податкова політика

використовується у симбіозі з монетарною політикою. Незважаючи на певну модифікацію, вона ґрунтується на базових постулатах кейнсіанської теорії макрорегулювання, а досвід антикризової політики останніх років довів її ефективність й в сучасних умовах інформаційно-мережевої економіки.

Кейнсіанська модель стимулювання споживчих витрат знайшла своє практичне втілення в Україні ще на поч. 2000-х рр., але світова фінансова-економічна криза 2008-2009 рр., подальший економічний спад, обумовлений сукупністю економічних, політичних факторів, актуалізували необхідність проведення стимулюючої бюджетно-податкової політики.

Хоча заходи стимулюючої бюджетно-податкової політики в Україні і відповідали логіці та напрямкам антикризових дій в інших країнах, але принциповою відмінністю, яка знизила їх ефективність, була тактика точкового реагування на кризові явища. Незважаючи на економічний спад, зростання безробіття, зниження сукупних видатків, в останні роки проводилася стримуюча політика, що пояснюється необхідністю здійснення бюджетної консолідації (пом'якшення політики заплановано у 2016 р.). Особливостями політики сучасного етапу вважаємо наступні: не системне точкове реагування, переважно дискреційний характер (так зміни до Законів про держбюджет на 2014 р., 2015 р. вносилися відповідно 11 та 10 разів, а зміни до Податкового кодексу України за це період вносилися 60 разів), невідповідність між варіантами бюджетно-податкової політики та фазами економічного циклу, що пояснюється як об'єктивними факторами (наявність військового конфлікту, відсутність необхідних грошових коштів), так і здійсненням квазіфіскальних операцій держави та орієнтацією на дію суто економічних чинників покращення економічної ситуації в країні.

Зростання фіскального тиску на етапі економічного спаду може викликати ризик збільшення обсягів тінізації економіки, негативно впливати на відновлення інвестиційного процесу, який є передумовою економічного зростання. Українські реалії доводять, що неефективною є не сама бюджетно-податкова політика, а механізми її реалізації.

Література

1. Волобуев, В. Эволюция модели смешанной экономики и бюджетная макростратегия в США [Текст] / В. Волобуев // Международная экономика и Международные отношения. – 2001. – № 4. – С. 25–29.
2. About the Recovery Act [Electronic resource]. – Available at: <https://www.whitehouse.gov/recovery/about>
3. Перспективы социально–экономического развития США после кризиса 2008–2009 гг. [Текст] / Под ред. Э. В. Кириченко. – М. : ИМЭМО РАН, 2012. – 168 с.
4. Антикризова політика в світі та Україні: порівняльна оцінка заходів та економічних ефектів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ier.com.ua/files/.../2009_19_ukr.pdf
5. Economic Action Plan [Electronic resource]. – Available at: http://actionplan.gc.ca/en/initiatives?field_budget_year_tid%5B%5D=450
6. The Global Financial Crisis: Analysis and Policy Implications [Electronic resource] / Dick K. Nanto. – Available at: <https://www.fas.org/crs/misc/RL34742.pdf>

7. The budget message of the president [Electronic resource]. – Available at: <https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/budget/fy2017/assets/message.pdf>

8. «Бюджет зростання» як засіб стимулювання підприємницької активності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/table/jalilo14/txt4.htm>

9. Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг : закон України від 15.01.2009 № 891–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1286–14>

10. Інфляційний звіт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033423>

11. Mitra P. Fiscal Multipliers in Ukraine [Electronic resource] / P. Mitra, T. Poghosyan // IMF Working Paper/15/71, March 2015. – 16 p. – Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp1571.pdf>

12. Розподіл кількості найманих працівників за розмірами нарахованої їм заробітної плати за грудень 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ck.ukrstat.gov.ua/source/arch/2016/pr_rknp_15.pdf

Стаття надійшла до редакції 03.03.2016

© Шубаєва Н. В., Бабан Т. О.

References

1. Volobuev, V. (2001). Evoliutsiia modeli smeshannoy ekonomiki i biudzhethnaia makrostrategiia v SShA. *Mezhdunarodnaia ekonomika i Mezhdunarodnyye otnosheniia*, 4, 25– 29.

2. *About the Recovery Act*. (2009, February). Available at <https://www.whitehouse.gov/recovery/about>

3. Kirichenko, E. V. (Ed.) (2012). *Perspektivy sotsialno–ekonomicheskogo razvitiia SShA posle krizisa 2008–2009 gg*. Moskva: IMEMO RAN.

4. *Antykrizova polityka v sviti ta Ukraini: porivnialna otsinka zakhodiv ta ekonomichnykh efektiv*. Available at http://ier.com.ua/files/.../2009_19_ukr.pdf

5. *Economic Action Plan*. Available at http://actionplan.gc.ca/en/initiatives?field_budget_year_tid%5B%5D=450

6. *The Global Financial Crisis: Analysis and Policy Implications*. (2009, October). Available at <https://www.fas.org/sgp/crs/misc/RL34742.pdf8>

7. *The budget message of the president*. Available at <https://whitehouse.gov/sites/default/files/omb/budget/fy2017/assets/message.pdf>

8. *Biudzheth zrostannia yak zasib stymuliuvannia pidpriemnytskoi aktyvnosti v Ukraini*. Available at <http://old.niss.gov.ua/table/jalilo14/txt4.htm>

9. *Zakon Ukrainy (2009, January). Pro kontsesii na budivnytstvo ta ekspluatatsiiu avtomobilnykh dorih*. Available at <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1286–14>

10. *Infliatsiinyi zvit NBU*. (2016, January). Available at <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033423>

11. Mitra, R., & Poghosyan, T. (2015, March). New Fiscal Multipliers in Ukraine. *IMF Working Paper/15/71*, 16. Available at <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp1571.pdf>

12. *Rozpodil pratsivnykiv za rozmiramy narakhovanoi yim zarobitnoi platy u hrudni 2015 roku*. Available at <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Received 03.03.2016

© Shibaeva N. V., Baban T. O.